

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศวิทยาของมนุษย์ เป็นแหล่งสร้างสมดุลของธรรมชาติ และป่าไม้ยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่มีป่าอยู่ใกล้ชิด เนื่องจากชุมชนได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า เป็นแหล่งผลิตอาหารตามธรรมชาติ สร้างที่อยู่อาศัย เป็นแหล่งสมุนไพรที่ใช้รักษาโรค ป่าจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

โกมล แพรกทอง กล่าวว่า (2543 : 12-18) ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่อำนวยประโยชน์ต่อมนุษยชาติ ในหลายๆด้าน ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ทางตรงต่อการดำรงชีวิตหรือประโยชน์ทางอ้อมที่ทำให้มนุษย์อาศัยอยู่ในโลกอย่างสงบสุข ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สามารถได้รับการจัดการภายใต้ระบบที่เหมาะสมให้เกิดประโยชน์อย่างสม่ำเสมอและอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ดี โดยที่มนุษย์คือผู้รับประโยชน์จากป่าไม้ พฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ของมนุษย์มีส่วนต่อการดำรงอยู่ของแหล่งป่าไม้ โดยที่ทรัพยากรป่าไม้สามารถอำนวยประโยชน์หลาย ๆ ด้านให้เกิดขึ้นต่อมนุษยชาติ โดยส่วนรวมแนวความคิดในการรักษาป่าไม้เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมจึงเป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาและดำเนินการต่อเนื่องติดต่อกันมา ผลของการพัฒนาและดำเนินการรักษาทรัพยากรป่าไม้ได้มีส่วนก่อให้เกิดการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติต่อแหล่งป่าไม้ในรูปแบบแตกต่างกันไปตามสภาพ นิเวศวิทยา เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย อย่างไรก็ตาม จากผลพวงของการขยายตัวของความเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าไม้ที่ปรากฏอยู่ทั่วไปได้ก่อให้เกิดแนวความคิดในการร่วมกันรักษาพื้นที่ป่าไม้ในรูปแบบใหม่ที่ให้ความสำคัญต่อผู้รับประโยชน์ที่ใกล้ชิดป่าที่สุด ซึ่งพึงพิงและอาศัยอยู่กับแหล่งป่าไม้ให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาป่าที่ใกล้ๆ หมู่บ้านเพื่อผลประโยชน์ของตน แนวคิดดังกล่าวนี้ได้ก่อให้เกิดรูปแบบการจัดการป่าไม้ในพื้นที่ขนาดเล็กที่เรียกว่า ป่าชุมชน

เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ (2542 : 9-10) การจัดการป่าชุมชน เป็นการกระจายอำนาจในการจัดการป่าไม้ ซึ่งเดิมเป็นของรัฐส่วนกลางที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วม จึงทำให้เกิดความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้และ ที่ดินระหว่างชุมชนกับรัฐ และความขัดแย้งก็ได้ทวีความรุนแรงขึ้น อันเนื่องมาจากความต้องการใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้น ทางแก้ที่ดีที่สุดคือการนำเอาระบบการจัดการป่าชุมชน โดยให้ประชาชน

มีส่วนร่วมในดำเนินการเข้ามาใช้ทำให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรป่าไม้และที่ดินได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของชุมชน มาโนชญ์ อูปสินธุ์ (2543 : 28) การจัดการป่าไม้ของชุมชนหรือการจัดการป่าชุมชน ไม่ใช่หมายถึงแค่กิจกรรมเพื่อการใช้ประโยชน์หรือการนำไม้ออกมาใช้สอยเท่านั้นแต่จะรวมถึงการป้องกัน การอนุรักษ์ การฟื้นฟูสภาพป่าการประกอบอาชีพเสริมรายได้จากป่า และการติดตามสภาพของป่าไม้และทรัพยากร โดยมีวัตถุประสงค์กว้าง ๆ เพื่อการอนุรักษ์ป่าและความหลากหลายของป่า มีการกำหนดการใช้ทรัพยากรจากป่าที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมและประเพณีที่หลากหลายของชุมชน (เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์, 2542 : 8)ซึ่งแนวคิดการจัดการป่าชุมชน เป็นแนวคิดที่ได้มีการดำเนินการอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานานตามสภาพการพึ่งพิงและความต้องการของประชาชนที่มีต่อทรัพยากรป่าไม้ที่อยู่ใกล้ชุมชนซึ่งมีรูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่าแตกต่างกันออกไปตามสภาพภูมิประเทศนิเวศวิทยาเศรษฐกิจและสังคม (โกมล แพรกทอง, 2543 : 5) ดังเช่น ป่าชุมชนบ้านแม่ลานคำ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีป่าห้วยน้ำซึ่งถือเป็นต้นน้ำที่ชุมชนดูแลรักษาไว้ให้มีน้ำหล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตร อนุญาตให้เก็บหาของป่าได้ แต่จำกัดการนำไม้มาใช้สอยจากพื้นที่ป่าบริเวณนี้ ทั้งยังเป็นที่พักพิงไปด้วยวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่วนภาคอีสาน ชุมชนส่วนใหญ่จะมีป่าคอนปู่ตาเป็นป่าวัฒนธรรม และมีป่าโคกหรือป่าดงไค้ชุมชนเป็นป่าใช้สอย โดยป่าชุมชนที่จัดการอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับระบบนิเวศและวัฒนธรรมของพื้นที่จะยิ่งเพิ่มความสมบูรณ์และยังเกิดประโยชน์

ดังนั้น การจัดการป่าชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงและยั่งยืน จึงควรต้องชักชวนราษฎรในท้องถิ่นให้มาเป็นแนวร่วมในการดูแลรักษาป่า ซึ่งวิธีการชักชวนนี้ก็จะแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ฉะนั้นการจัดการป่าชุมชนเพื่อประโยชน์ของประชาชนและโดยประชาชน จึงควรต้องมืองค์ประกอบ (วิฑูรย์ ปัญญากุล 2543 : 9) ดังนี้

1. การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่า ซึ่งจะเป็นสิ่งกำหนดวัตถุประสงค์ในการรักษาป่าเหล่านั้น เช่น เป็นแหล่งป่าไม้เพื่อการประกอบพิธีการต่าง ๆ ซึ่งจะแปรผันไปตามสภาพสังคมในแต่ละภูมิภาค การใช้แหล่งป่าไม้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งไม้ใช้สอย แหล่งอาหาร จะเป็นจุดรวมที่ประชาชนจะรวมตัวกันในการรักษาป่า นั้น ๆ ไว้เพื่อการใช้สอยร่วมกัน หรือเป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชน

2. การมีระเบียบและกฎเกณฑ์ เป็นที่ยอมรับของทุกคนในหมู่บ้าน เพื่อควบคุมกันเองระหว่างประชาชนในหมู่บ้านเมื่อมีการละเมิดจะมีการปรับหรือลงโทษตามกติกาก็ได้ตกลงกันได้ไว้

3. การมีองค์กรประชาชนเพื่อดำเนินการจัดการป่าให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้จะต้องมีองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งของผู้นำองค์กรที่จะดูแลป่าให้เกิดประโยชน์ต่อทุกคนในชุมชน

4. การสนับสนุนจากองค์ภายนอกการจัดการป่าชุมชนขององค์กรประชาชน

จะต้องอาศัยการสนับสนุนจากองค์ภายนอก เช่นการสนับสนุนทางวิชาการ การสนับสนุนวัสดุ และอุปกรณ์ที่จำเป็น เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการป่า โดยให้ประโยชน์ได้ยั่งยืน (โกมล แพรกทอง. 2543 : 9-10)

จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีพื้นที่ป่าไม้น้อยมาก คือมีพื้นที่ป่าไม้ 139,164 ไร่ ซึ่งมีสภาพเป็นป่าเต็งรัง มากที่สุด รองลงมาคือพื้นที่สวนป่า ป่าบ่ง ป่าทาม พื้นที่ป่าฟื้นฟูตามธรรมชาติ และป่าเบญจพรรณตามลำดับ โดยพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มีเหลือเพียง 10 แห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ เช่นอำเภอเมือง อำเภอบรบือ อำเภอกุสุมาลย์ อำเภอกวาปีปทุม ฯลฯ มีวนอุทยาน 2 แห่ง สวนรุกชาติ 2 แห่ง และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า 1 แห่ง พื้นที่ป่าบางส่วนถูกทำลายบุกรุกเพื่อเป็นที่ดินทำกิน (จังหวัดมหาสารคาม. 2548 : เว็บไซต์)

สำนักจัดการป่าชุมชนกรมป่าไม้ (2549 : เว็บไซต์) ได้สำรวจข้อมูลโครงการจัดทำป่าชุมชนในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543-2549 พบว่า จังหวัดมหาสารคาม มีเนื้อที่ป่าชุมชน จำนวน 24,953 ไร่ 2 งาน 97 ตารางวา จากพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมด 139,164 ไร่ โดยมีจำนวน 9 อำเภอ 2 กิ่ง อำเภอ คือ อำเภอกันทรวิชัย อำเภอนาคู อำเภอเมือง อำเภอนาเชือก อำเภอแคว้อ อำเภอวาปีปทุม อำเภอบรบือ อำเภอขามศรีสุขอำเภอเขียงยืน กิ่งอำเภอกุดรัง และกิ่งอำเภอชื่นชม จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าได้มีความพยายามในการให้การสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนในหลายพื้นที่ของจังหวัดมหาสารคาม แต่การดำเนินการก็ยังมีปัญหาอุปสรรคอีกหลายด้านที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

แม้ว่ารัฐบาลจะพยายามแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ และเร่งรัดปลูกฟื้นฟูพื้นที่ป่าให้เพิ่มขึ้น แต่ไม่สามารถหยุดยั้งการเสื่อมโทรมและลดลงของพื้นที่ป่าได้ จึงมีแนวพระราชดำริในสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทานแนวพระราชดำริ ได้แก่ แนวทางปาร์กน้ำ และบ้านเล็กในป่าใหญ่ เพื่อแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่า ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน สมดุล และยั่งยืน จึงเป็นแนวทางที่สำคัญจะต้องยึดเป็นหลักเพื่อวางนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาให้คนกับป่าให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืนตลอดไป โครงการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ตามแนวพระราชดำริ เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษาพระบรมราชินีนาถ จึงเป็นโครงการที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกรอบความคิดแนวพระราชดำริในการพัฒนาคน ชุมชน และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน สมดุล และยั่งยืน (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 2544 : 87)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนของคณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ตามแนวพระราชดำริ เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถในการอนุรักษ์ป่าชุมชนจังหวัดมหาสารคาม เพื่อนำผลการศึกษามาใช้

เป็นข้อมูลในการพิจารณาวางแผน ปรับปรุง แก้ไขปัญหาของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมสนับสนุนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของจังหวัดมหาสารคามต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของคณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของคณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ที่มีเพศ และอาชีพ ต่างกัน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดในการพัฒนาป่าชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ
4. เพื่อศึกษาผลของแนวคิดในการพัฒนาป่าชุมชน ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ของกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ
5. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของคณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ในการอนุรักษ์ป่าชุมชน จังหวัดมหาสารคาม

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนจังหวัดมหาสารคาม ของคณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดดังนี้

1. แนวคิดในการพัฒนาป่าชุมชน ได้นำมาจากแนวคิดการพัฒนาป่าชุมชนว่าต้องอยู่บนพื้นฐานความคิด 4 ประการ (โกมล แพรททอง. 2543 : 5-6) ประกอบด้วย
  - 1.1 แนวคิดด้านนิเวศวิทยา (Ecology Concept)
  - 1.2 แนวคิดด้านการพัฒนาชนบท (Rural Development Concept)
  - 1.3 แนวคิดด้านการกระจายอำนาจ (Decentralization Concept)
  - 1.4 แนวคิดด้านการใช้ประโยชน์ (Useful Concept)

2. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของคณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ได้นำมาจากแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้ 4 ขั้นตอน (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2542 : 10) ประกอบด้วย

- 2.1 การมีส่วนร่วมด้านการคิดค้นหาปัญหา (Seeking a Problem Participation)
- 2.2 การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนดำเนินการ (Plan of Action Participation)
- 2.3 การมีส่วนร่วมด้านการลงทุนและปฏิบัติงาน (Capital Expenditure and Action Participation)
- 2.4 การมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผล (Follow-up and Evaluation Participation)

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ คณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ประจำปีงบประมาณ 2548 – 2549 รวมจำนวน 417 คน และกลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้ดังกล่าว จำนวน 217 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามาเน่ (Yamane, 1973) และใช้เทคนิคการสุ่มแบบ การกำหนดโควตา (Quota Sampling) จำนวน 217 คน

2. ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ หมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา ประจำปีงบประมาณ 2548 -2549 จำนวน 31 หมู่บ้าน 7 อำเภอ ดังนี้ หมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ฯ บ้านคำแก้ว อำเภอนาคู บ้านโนนมี บ้านหนองคู อำเภอเมือง บ้านไคร่รุ่น หมู่ 10 หมู่ 14 อำเภอกันทรวิชัย บ้านกุดแคน อำเภอวาปีปทุม บ้านหนองโน บ้านแก่น้อย บ้านแวง เหล่า บ้านโคกใหญ่ หมู่ 12 และหมู่ 17 บ้านห้วยนาไทย อำเภอวาปีปทุม บ้านโสกขุน บ้านสว่าง บ้านหัวช้าง บ้านหนองแวง บ้านศรีอรุณ บ้านโนนสูงหมู่ 4 หมู่ 6 และหมู่ 14 บ้านโนนสมบูรณ์ กิ่งอำเภอ กุรุ้ง บ้านหนองสิมใหญ่ บ้านวังใหม่พัฒนา บ้านวังปลาโค บ้านโนนทัน อำเภอบรบือ บ้านหัวโสก บ้านหัวหนองสามัคคี อำเภอนาเชือก บ้านโนนสำราญ บ้านโนนศรีชัยสว่าง บ้านโนนดินแดง บ้านโนนสว่าง อำเภอเชียงยืน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

กลุ่มที่ 1 ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดในการพัฒนาป่าชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ แนวคิดในการพัฒนาป่าชุมชน

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา

กลุ่มที่ 2 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของคณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ที่มีเพศ และอาชีพ ต่างกัน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ และอาชีพ

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา

สมมติฐานของการวิจัย

1. แนวคิดในการพัฒนาป่าชุมชน มีความสัมพันธ์ กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา
2. แนวคิดในการพัฒนาป่าชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา
3. คณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ที่มีเพศ และอาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนไม่แตกต่างกัน

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. คณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ หมายถึง ตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการเพื่ออนุรักษ์ป่าชุมชน ตามแผนงบประมาณบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้การมีส่วนร่วม ผลผลิตการบริการด้านป่าไม้ กิจกรรมหลักส่งเสริมและพัฒนาด้านป่าไม้ กิจกรรมส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ซึ่งสำนักงานป่าไม้ สาขาจังหวัดมหาสารคาม ได้คัดเลือกเป็นหมู่บ้านเป้าหมาย ประจำปีงบประมาณ 2548 – 2549

2. แนวคิดในการพัฒนาป่าชุมชน หมายถึง แนวทางการพัฒนาที่คณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ มีอำนาจในการบริหารจัดการป่าชุมชน และตัดสินใจตามความต้องการของชุมชน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความคิด 4 ประการคือ แนวคิดด้านนิเวศวิทยา แนวคิดด้านการพัฒนาชนบท แนวคิดด้านการกระจายอำนาจ และแนวคิดด้านการใช้ประโยชน์

2.1 แนวคิดด้านนิเวศวิทยา หมายถึง การรักษาสมดุลของระบบนิเวศวิทยา โดยที่คณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ให้ประชาชนสามารถอาศัยพึ่งพิงกับระบบนิเวศโดยไม่มีการทำลาย เนื่องจากยอมรับว่าประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศที่มีความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างสิ่งมีชีวิต คือ คน ต้นไม้ สัตว์ป่า และสิ่งไม่มีชีวิต ที่จะสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นในระบบนิเวศได้

2.2 แนวคิดด้านการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่กิจกรรมของป่าไม้สามารถอำนาจผลประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชน มีผลต่อการพัฒนาชุมชนให้สามารถยืนอยู่ได้ เนื่องจากป่าไม้เป็นทรัพยากรที่คนในชุมชนพึ่งพิง เป็นศูนย์รวมจิตใจ ความเชื่อ และประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา แตกต่างกันไปตามประโยชน์ที่ได้รับจากป่า

2.3 แนวคิดด้านการกระจายอำนาจ หมายถึง การให้ประชาชนและคณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ เป็นผู้ดูแลรักษาป่าเอง ทำให้เกิดความร่วมมือในการดูรักษาป่า เพื่อประโยชน์ของชุมชนเองตามความต้องการของชุมชน

2.4 แนวคิดด้านการใช้ประโยชน์ หมายถึง การที่ป่าสามารถเอื้ออำนวยผลประโยชน์ด้านต่าง ๆ ต่อชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งป่าไม้ได้ในลักษณะอเนกประสงค์ ซึ่งประชาชนในชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ได้ร่วมกันตัดสินใจเองว่าต้องการอะไรจากป่า เก็บหาผลผลิตจากป่าไม้โดยวิธีการที่ไม่ทำลายป่า

3. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน หมายถึง การที่คณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ใน 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

3.1 การมีส่วนร่วมในด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา หมายถึง การที่คณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ร่วมค้นคว้าปัญหาและสาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้นในป่าชุมชนของตน ตลอดจนความต้องการในชุมชนของตน

3.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ หมายถึง การที่คณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ร่วมสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าชุมชน โดยวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือ โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหา

3.3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน หมายถึง การที่คณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ร่วมตัดสินใจลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และปฏิบัติตามนโยบาย และแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย

3.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล หมายถึง การที่คณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ให้เป็นประโยชน์ได้ตลอดไป

ประโยชน์ที่ได้รับ

ได้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ ในการอนุรักษ์ป่าชุมชน จังหวัดมหาสารคาม เพื่อนำไปเป็นข้อมูลให้ส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย กำหนดแนวทาง ในการส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น